

Х. Вальтер, В.М. Мокиенко
Большой словарь русских прозвищ.
Москва: «ОЛМА Медиа Групп», 2007, 704 с.

Ruski nadimci i prišivci¹

Početak 2007. godine autorski dvojac Harry Walter² i Valerij Mihajlovič Mokienko³, poznat u slavističkim krugovima po svom značajnom doprinosu razvoju ne samo ruske već i slavenske frazeologije, nastavljajući leksikografsku seriju opisa suvremenoga ruskog govora,⁴ predstavio je čitatelju *Большой словарь русских прозвищ* (*Veliki rječnik ruskih nadimaka*).

Knjiga je prvi rječnik takve vrste u Rusiji koji nastoji, kao što su to naglasili njegovi sastavljači, popuniti praznine u ruskoj leksikografiji i istraživačkoj praksi stručnjaka na području onomastike, razgovornoga ruskog jezika (uključujući žargon) i frazeologije. A nedvojbeno je da je ovaj rječnik dobrodošao za slavensku leksikografiju koja u ovom segmentu malo kaska za leksikografskim uradcima u područjima čija je leksikografska tradicija puno duža.

Rječnik se sastoji od nekoliko dijelova. Na prvim je njegovim stranicama *Kazalo* koje nas vrlo praktično upućuje na te dijelove: 1. Riječ čitatelju (str. 4); 2. Predgovor (str. 5 – 33); 3. Literatura i izvori (str. 34 – 52); 4. Popis kratica i posebnih grafičkih znakova koji se koriste u rječniku (str. 52 – 56); 5. Središnji dio (str. 56 – 637), 6. Prilog (str. 638 – 702).

¹ Prišivak ili prišvarak; podrugljiv nadimak (*Rječnik hrvatskoga jezika* (ur. Jure Šonje) 2000:982).

² Harry Walter doktor je filologije na katedri opće lingvistike i slavistike Instituta slavenske filologije Sveučilišta u Greifswaldu, član Frazeološke komisije pri Međunarodnom komitetu slavista.

³ Valerij Mihajlovič Mokienko doktor je filoloških znanosti, profesor Filološkoga fakulteta u Sankt-Peterburgu, predsjednik Frazeološke komisije pri Međunarodnom komitetu slavista.

⁴ Riječ je o nizu rječnika koji su prethodili ovoj knjizi: Мокиенко В.М., Никитина Т.Г. *Большой словарь русского жаргона*. Санкт-Петербург, 2003; Вальтер Х., Мокиенко В.М. *Словарь современных русских прозвищ: Экспериментальный выпуск*. Greifswald, 2004; Вальтер Х., Мокиенко В.М., Никитина Т.Г. *Словарь русского школьного и студенческого жаргона*. Greifswald, 2003; Мокиенко В.М., Никитина Т.Г. *Толковый словарь языка Советских*. Санкт-Петербург, 1998; Мокиенко В.М., Никитина Т.Г. *Словарь русской брани (матизлы, обсценизлы, эфемизлы)*. Санкт-Петербург, 2003 i dr.

Iz *Riječi čitatelju* doznajemo da su sastavljači rječnika nastojali što obuhvatnije opisati različite tipove nadimaka ne samo prema kvalitativnim značajkama osoba na koje se ti nadimci odnose već i po porijeklu, sredini u kojoj se upotrebljavaju, frekventnosti i području rasprostranjenosti. Rječnička je građa dosta raznovrsna i obuhvaća najsuvremenije nadimke poznatih ljudi (političara, pisaca i publicista, glumaca i pjevača, sportaša, zabavljača, oligarha i sl.), šaljive nadimke učenika, studenata, nastavnika, nadimke autoriteta u kriminalnom miljeu, kolektivne nadimke za predstavnike raznih narodnosti, stanovnike pojedinih regija te pojedinih struka, a također tradicionalne nadimke seljaka i građana veliki dio kojih je poslužio osnovom za ruska prezimena. Rječnik ima široke kronološke (19. – 21. stoljeće), teritorijalne i sociolingvističke okvire.

Kao Predgovor poslužila su dva već objavljena rada: članak samih sastavljača rječnika *Прозвища как объект лексикографии* (Nadimci kao objekt leksikografije) i članak N. A. Volkove *О русских прозвищах* (O ruskim nadimcima), koju autori smatraju svojom prethodnicom u području proučavanja ruskih nadimaka.

U prvom se članku daje teorijska podloga za leksikografski opis korpusa. Analizira se problem opisa suvremenih ruskih nadimaka, koji čine posebnu leksičku i frazeološku vrstu predstavljajući spoj funkcionalno-semantičkih karakteristika apelativa i vlastitih imena. Raspravlja se o definicijama pojmova koje se odnose na ovu vrstu leksika (autori razlikuju nadimke i prišivke), o njezinim kategorijalnim karakteristikama i klasifikaciji. Autori rječnika daju detaljan opis parametara na kojima se temelji rječnik nadimaka: korpusa, gramatičkih i stilističkih aspekata, tipologije definicija, etimoloških komentara.

Drugi uvodni članak bavi se nadimkom kao leksičkom vrstom koja je dio socijalnog i profesionalnog žargona i raspravlja o motivaciji nadimaka različitih socijalnih i profesionalnih skupina.

Iza Predgovora slijedi opsežan popis literature i izvora na ruskom, ukrajinskom, bjeloruskom, poljskom, češkom, bugarskom, njemačkom i engleskom jeziku (opći i specijalizirani rječnici, monografije, zbornici znanstvenih radova, disertacije, znanstveni i znanstveno-popularni članci, internetski izvori), te popis kratica i posebnih grafičkih znakova.

Središnji dio čini sam rječnik. Različite tematske skupine nadimaka navode se prema azbučnom redosljedu (npr., *А*, *-и*, *ж.*А в кубе (А³)*, неизм. *Студ. Шутл.* (филол.). Анна Андреевна Ахматова – А.А.А. БСЖ, 29; *А.Б.*, неизм., *ж. Шутл.* То же, что АБ. *Сайт был одним из первых в Интернете, посвященных Алле Борисовне, и мы рады, что за годы своего существования он завоевал уважение среди поклонников А.Б.* www.alla-net.ru. 12.09.2000. Walter, Mokienko 2001, 17. < Прозвище образовано сложением начальных звуков

имени и отчества. itd.). Rječnički članci uz svaku natuknicu sadrže fonetske (akcent) i gramatičke (genitiv jednine i rod) odrednice, podatke o tematskoj skupini, stilističke odrednice, tumačenje značenja, a kada je to potrebno, i etimološke komentare. Nadimak se daje u kontekstu, navodi se izvor iz kojega je on preuzet (npr., ДОЛГОРУКИЙ, -ого, *м. Шутл.-ирон.* Юрий Михайлович Лужков. Кто, 113; Волкова 2003а, 680. < Юрий Долгорукий (90-е гг. XI – 1157 г.) – князь суздальский и великий князь киевский, сын Владимира Мономаха. С начала 30-ых гг. XII в. боролся за южный Переяславль и Киев (за что получил прозвище *Долгорукий*). При нем впервые упомянута Москва (1147), укрепленная им в 1156 г. ili ИМПЕРФЕКТ, -а, *м. Шк. Шутл.* Учитель немецкого языка. *Сегодня итерфекта развели на «Рамиттайн», весь урок переводили.* (Запись 2001). ВМН 2003, 56. < Итерфект (от лат. imperfectus – незавершенный) – видо-временная форма глагола (прошедшее несовершенное) в ряде индоевропейских и др. языков. Выражает действие как продолжающееся в прошлом, обычное в прошлом, безотносительное к его завершенности или незавершенности.) itd.

Nadimke uvrštene u rječnik autori uvjetno dijele u četiri tematske skupine. Navest ćemo samo neke, po našem mišljenju, zanimljivije primjere tipične za svaku skupinu.

Prva skupina obuhvaća tradicionalne ruske nadimke seljaka i građanstva: npr., *Аркади́ха* (nadimak žene po muževu imenu), *Волчонок* (muškarac s prezimenom Volkov), *Горбач* (grbav čovjek), *Зайцы* (obitelj Zajcev), *еврей* (praktičan, štedljiv, lukav muškarac), *ка́мбала* (žena s jednim okom), *морот* (škrt čovjek), *Моца́рт* (muškarac koji u pijanom stanju pjeva vlastite pjesme), *Радо́нежский* (nadimak liječnika s imenom Sergej nastao od imena sveca Sergija Radonežskog), *Сётка* (sijeda žena (Marija Lesnikova)) i dr.

Drugoj skupini pripadaju nadimci učitelja i učenika, predavača na fakultetima i studenata te nadimci vezani uz profesiju (npr., *Абдулла́*, *алгебро́ид*, *алдже́бр*, *аркона́вт*, *арканóид*, *Два в квадра́те*, *биссек-три́са*, *Пи́фагóр*, *ы́зрик* (učitelj(ica) algebre ili matematike), *Алла́х Акба́р* (*Акба́рыч*), *бо́и*, *Хер-майóр*, *Чинга́зук*, *Чинга́зук в прóтивога́зе* (nadimak učitelja iz vojne obuke), *Гитлер* (učitelj njemačkoga jezika), *абсира́нт* (student poslijediplomskoga studija)) itd.

Treća skupina obuhvaća nadimke poznatih osoba, npr. *Би-Би-Си* (francuski skladatelj Claude Debussy), *Битлзхо́вен* (njemački skladatelj Ludwig van Beethoven), *Болжу́й*, *Бон Жéваний*, *Боржо́ли* (rok skupina Bon Jovi). Pozamašan je popis nadimaka prvog i drugog predsjednikā Ruske Federacije, npr., Borisa Nikolajeviča Jeljcina nazivali su *Бендо́к*, *Бэ́ня*, *Боз*, *Бори́с Годуно́в*, *Бори́с Вто́рой*, *Бори́с Крова́вый*, *Бори́с Круто́й*, *Бори́с Му́дрый*, *Б. Н.*, *Бори́с Нелакáевич*, *Бори́с Южнокури́льский*, *Ельцино́ид*, *Нижний Ельи*. Vladimir Vladimirovič Putin za vrijeme rada u gradskom poglavarstvu Sankt-

Peterburga i predsjedničkog mandata dobio je nadimke *ВВП, Вице-Собчак, Влади́мир – не Кра́сное Со́лнышко, Влади́мир Кра́сное Со́лнышко, Вова́н Пи́терский, Вэ-Вэ, И.о. га́ранта, Кре́млёвский се́рый кардина́л, Пу́нька, Пу́тёнок, Га́дкий Пу́тёнок, Туале́тный Пу́тёнок, Пу́тина, Пу́тиночёт, Пу́ти-Пу́т (Puty-Put, Rootie-Root), Пу́тька, Пу́тя, Распу́тин, Рас-Пу́тин, Хапу́тин* itd.

U rječniku su također predstavljene nadimci poznatih političara iz susjednih zemalja: za bjeloruskog predsjednika Aleksandra Grigorjeviča Lukašenka su to *Ба́цька, Ба́цька асех белору́сов, Ба́цьман, Ба́цька, Белору́сский Ка́раджич, Лука́, Лука́ Муды́цев, Лука́ш*, za ukrajinskoga predsjednika Viktora Andrijoiviča Juščenka – *Юш*, za ukrajinsku premijerku Juliju Volodimirivnu Timošenko – *Жэ́ница в 11 мілья́рдов до́лларов, Ю́ля, Ю́лька*.

Četvrta skupina obuhvaća nadimke predstavnika raznih naroda i stanovnika pojedinih ruskih regija, npr., *абра́м, абрамо́вич, абра́ша, жид, жидо́вская мо́рда* (Židov), *белору́сец* (Bjelorus), *болга́рка* (Ciganka), *дворя́нин, та́бор* (Ciganin), *италья́шка* (Talijan), *кита́ец, кита́ецца, чилчигри́з, чина́рик* (Kinez), *колба́сник, немчу́ра* (Nijemac), *каца́н, моска́ль* (Rus), *Хиро́сима Нагаса́ки Хо́цу-Пи́си Хо́цу-Ка́ки* (predstavnik Japana u UN-u), *хохо́л* (Ukrajinas), *чернома́зый* (Arapin, Gruzijas), *чингиз* (Kazah ili Kirgiz), *ю́сник* (Amerikanac); *морже́д(ы)* (stanovnici grada Arhangeljska), *пензю́к* (stanovnici grada Penze) i dr.

Na kraju *Središnjega dijela* rječnika abecednim se redoslijedom navode nadimci s potpunom ili djelomičnom latiničnom grafijom (npr., CORVO BIANCO, ERROR ГАЙДАР, H₂O, KINDER SURPRISE itd.).

Prilog pod naslovom *Кто есть кто в зеркале прозвищ* (Tko je tko u zrcalu nadimaka) donosi životopise poznatih ruskih (245), ukrajinskih (3), bjeloruskih (1), gruzijskih (1), talijanskih (2), engleskih (1) osoba, rođenih mahom u 20. stoljeću. Većina članaka sadrži osnovne podatke o njihovom privatnom i poslovnom životu. Neki su životopisi kraći – sadrže 1 do 5 redaka, neki su opsežniji – pola stranice i više.

Na kraju može se zaključiti da *Большой словарь русских прозвищ* Harryja Waltera i Valerija Mihajloviča Mokienka nije samo vrlo vrijedno leksikografsko djelo na području slavenske onomastike, proučavanja govora, etimologije, od velikoga značaja za rusku i slavensku leksikografiju, nego i vrlo lijepo uređeno i opremljeno izdanje koje će sasvim sigurno pobuditi zanimanje hrvatskih rusistā i slavistā (kako nastavnika tako i studenata) i prevoditelja.

Tetyana Fuderer